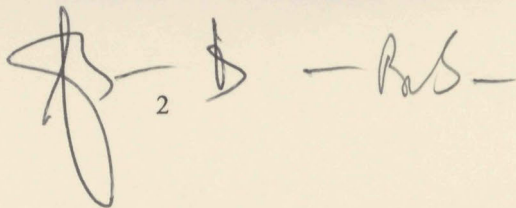

The Administrator

1133 - 316

De afbeelding op voorpagina heeft betrekking op het artikel "*Stoom op koninklijke spoorlijn Apeldoorn-Dieren*"

De Marke

Orgaan van de Oudheidkundige Vereniging De Marke, met als werkgebied Beekbergen, Brummen, Eerbeek, Hall, Klarenbeek, Loenen

24

25^e jaargang, april 2000

Redacteur: Piet Willemsens, Stationsweg 6,
6971 BX Brummen.

Samenstelling van het bestuur

G.Maassen, Hoog Buurloseweg 66
7339 EL Ugchelen; 055-541 5543; *voorzitter*
R.W.P.de Vries, H.A.Grizzellstraat 21
6961 DN Eerbeek; 0313-651 033; *secretaris*
J.Zengerink, Rhienderensestraat 53
6964 BH Hall; 0313-651 960; *penningmeester*
W.T.M.Klomp, Langschoten 71
7371 EP Loenen; 055-505 2276; *bibliothecaris*
M.van Zadelhoff-Ruumpol, Loenenseweg 150
6961 CT Eerbeek; 0313-651 724
J.R.B.W.Krepel, Vijverweg 2
7382 BV Klarenbeek; 055-301 1330
A.van Bodegom, Wilhelminastraat 12
6971 AK; Brummen; 0575-561 323

INHOUDSOPGAVE

	Pag.
-Ter inleiding, door de redacteur	5
-Dialecten in onze regio, <i>Martien Kobussen</i>	7
-Stoom op koninklijke spoorlijn Apeldoorn-Dieren, <i>R.W.P. de Vries</i>	10
-Rauwenhul, landgoed in Beekbergen, <i>Henk Jnz Resink</i>	17
-Wapenschilderingen in de kerk van Hall, <i>Trudie Demoed</i>	21
-Geschiedenis van Beekbergen, <i>W. Venema</i>	29
-Brummense IJclub kwam, zag en ging ten onder, <i>Willem Reusink</i>	35
-Brummen, dorp van villa's, <i>Piet Willemsens</i>	41
-Eerste bewoner van Hoenderlo, <i>J.K. van der Weel</i>	44

TER INLEIDING

Bij de eerste keer dat ik optreed als redacteur van dit eerbiedwaardige blad wil ik in ieder geval twee onderwerpen aansnijden: het werkgebied van De Marke en onze leden-lezers.

Om met het laatste te beginnen: van het totaal van 182 leden woont het grootste deel in Eerbeek, nl. 70. Dan volgen op afstand: Brummen 22, Loenen 15, Beekbergen 18, Klarenbeek 10, Hall 3, Ugchelen 2. De overige leden-lezers van de Marke wonen 42 in de omliggende plaatsen, tot in Amsterdam toe. Voorts kent onze vereniging 13 zusterverenigingen als lid; dit op basis van ruilabonnementen.

Ons werkgebied geschetst ligt grofweg tussen de gemeenten Rheden en Voorst. Daarvan zijn Eerbeek, Loenen en vanzelfsprekend Beekbergen op Apeldoorn georiënteerd. Brummen meer op Zutphen; Klarenbeek op Apeldoorn en Voorst. Het dorp Brummen trok in de 19^e eeuw talrijke bemiddelde bewoners aan, die zich fraaie landhuizen lieten bouwen. Het gebied langs de de IJssel, o.a. Cortenoever, is een typisch rivierenlandschap, dat we ook langs Rijn en Waal kennen.

De Marke vormt de oosthoek van de Veluwe, gekenmerkt door een oude cultuur en gelegen op (vroeger althans) arme zandgronden. De bevolking is overwegend protestant,

behalve Klarenbeek, dat voor het grootste deel katholiek is. Merkwaardig, maar goed te verklaren; in de 19^e eeuw trok de katholieke fabrikant Krepel overwegend katholiek personeel aan. De andere dorpen hebben van oudsher een vrijzinnige signatuur, tolerantie is er een vanzelfsprekendheid.

De werkgelegenheid op ons stukje platteland is ver afgedreven van het agrarische. Het gros van de mensen verdient zijn brood in de industriële en de industriesector. Loenen en Eerbeek – met hun fraaie beken – zijn groot geworden door de papier-industrie. Brummen is een forensendorp. Landgoederen en boerderijen bepalen het tussenliggende landschap. Streekkenner Arie van Bodegom weet dat het tussenliggende landschap is ontstaan uit heide, moeras en *enken*, hetgeen nog steeds duidelijk is te zien. De dorpen zijn uitgegroeid op de eerst bewoonbare plekken, na ca. 400. Klarenbeek vormt hierop een uitzondering. Dit dorp is ontstaan rondom een watermolen, de “Kopermolen”, eind 18^e eeuw gesticht door de familie Krepel.

Verdere kenmerken van het Marke-gebied zijn de cultuurbossen, aangeplant in een rechthoekige vorm; ook de ertussen liggende weilanden zijn rechthoekig, de *zgn. slagen*. Nog een kenmerk: de beken

lopen parallel van west naar oost, evenals het oude wegenpatroon

Kijken we nu naar de inhoud van dit blad. In januari werd een oproep gedaan voor kopij, hetgeen een redelijke "oogst" opleverde. Vooral artikelen die berusten op eigen onderzoek – bijv. over de spoorlijn Dieren-Arnhem – hebben onze voorkeur. Daarnaast kunnen artikelen die ontleend zijn aan bestaande publicaties hun nut hebben. Wat ik nog te kort kom, zijn korte stukjes met een foto erbij. Bijv. van een muursteen met

interessant opschrift, of een raar historisch gebouw(tje), of merkwaardige oude gewoontes. Een smakelijk, lekker leesbaar blad wil ik hebben!

Ik wens de lezer een aangenaam verpozen toe bij het kennismaken van de inhoud van dit nummer, en hoop dat er binnenkort weer voldoende kopij gereed ligt voor het a.s. blad, dat direct na de zomer moet uitkomen!

Piet Willemsens

HET DIALECT GAAT NIET VERLOREN

Martien Kobussen, Loenen

Het dialect, onze streektaal, heeft lange tijd het imago gehad van dom en boers. Iemand die dialect sprak kon niet intelligent zijn, meende men. Er werd neergekeken op iemand die het dialect gebruikte in een gesprek. Ook al kon de ander het wel verstaan; men deed vaak of men het niet begreep. Wie iets meer meende te zijn vanwege de opleiding drong de moedertaal ver naar achteren. Graag wilde die persoon er niet aan herinnerd worden dat vader en moeder hen deze taal hadden geleerd. Eigenlijk iets kostbaars. Immers, iets dat je van je ouders meekrijgt, moet je koesteren. Zo ook ons dialect, onze moedertaal. Gelukkig zijn de tijden anders geworden. Het dialect heeft de erkenning gekregen die het verdient.

Nu mag er weer (op de meeste plaatsen) dialect worden gesproken. Nog niet op scholen, maar misschien komt dit ook eens zoals het Fries. Waarom is onze oude Saksische taal minder dan het Fries? De jeugd vindt het prettig om dialect te spreken. Er komen boekjes uit, liedjes geschreven en gezongen en er staan in de kranten ook dialectrubrieken

Column

Sinds een paar jaar mag ik van de redactie wekelijks een hoekje vullen in het Klaverblad onder het pseudoniem *Manus* (afgeleid van de eerste en laatste letters van mijn eerste naam Martinus). Ik ben al 35 jaar actief met het verslagen en verhalen schrijven voor de kranten. Een *column* vullen is echter totaal iets anders. Het vergt veel energie en doorzettingsvermogen om elke week weer een verhaal klaar te hebben. Voor de *column* 'Mo'j is heuren' moet je een aardig voorval weten. Soms uit het verre verleden, soms naar aanleiding van een actuele gebeurtenis.

Ik ben Gradus Hogewey opgevolgd. Die heeft 25 jaar als *Knelis van Drika* de pen gehanteerd. Gradus had een andere stijl. Nogal kritisch. Hij nam de gebeurtenissen in Beekbergen en omgeving op de hak. Vaak terecht, maar het werd hem meestal niet in dank afgenomen. Toen ik de rubriek overnam, dacht ik aanvankelijk dit ook ongeveer zo te moeten voortzetten, maar ik kwam er al snel achter dat dit niet mijn stijl is. Je kunt dan wel gelijk hebben, maar er zijn altijd tegenstanders. Vervellende telefoontjes. Ik ben geleidelijk overgeschakeld naar het verwerken van een aardige anecdote in mijn

verhaaltje. Het blijkt dat de lezers daar van smullen. Juist in het dialect kun je er meer humor in brengen. De krant wordt (vaak) opengeslagen en direct maar '*Mo'j is heuren*' gezocht. Sommigen zeggen zelfs als ze de krant zoeken: "Is Manus er al?".

Leesbaar

In het uitgestrekte Klaverbladgebied van Twello tot Brummen en Hoenderloo wordt, naar ik hoor, de rubriek gelezen. Sommigen moeten er even goed voor gaan zitten, want het is soms niet altijd even gemakkelijk om te lezen. Ik probeer wel zo leesbaar mogelijk te schrijven. Soms 'smokkel' ik wat met de woorden om het toch leesbaar te houden. Is het een moeilijk of oud woord of uitdrukking, dan pleeg ik de 'vertaling' erachter te zetten. Zoals het woord 'vernemstig'. Dit is gewoon *slim, clever*. Zo zijn er zoveel oude woorden. Als ze in mijn brein opkomen, dan gebruik ik ze in mijn stukje. Juist deze woorden en uitdrukkingen doen het goed. Ze blijven daarom bewaard.

Er wordt mij wel eens gevraagd: "Is het niet moeilijk om in het dialect te *schrijven*, want ik heb al moeite om het te *lezen*?" Ik moet bekennen dat ik net zo vlot *Loenens* schrijf als Nederlands. Alleen moet ik bij het dialect soms een ander woord zoeken om het voor iedereen wat begrijpelijk te houden. Ik zeg wel eens tot mensen die het moeilijk vinden om te lezen: "Je moet het langzaam doen en hardop, dan begrijp je het beter".

Regels voor het schrijven zijn er wel. De dialectkring Hermen Bomhof in Ugchelen heeft een prachtig Apeldoorns woordenboek uitgegeven. (Dit heeft De Marke ook in haar bezit). Hier kijk ik wel eens in. Het Apeldoorns en Loenens lijken erg op elkaar. In Klarenbeek en Voorst zeggen ze *koelen* en *roeten*, terwijl ze in Loenen, Beekbergen en Eerbeek de voorkeur geven aan *ruuten* en *kuulen*. Hoenderloo wijkt in dialect sterk af bij de omgeving. Nergens wordt zo met *jie* en *joe* gepraat als in dit hooggelegen Veluws dorp. Interessant voor onderzoekers om uit te pluizen hoe dat nu zo gekomen is. Je kunt bijna altijd horen uit welke plaats iemand afkomstig is.

Dialectclub

Om het dialect te promoten zijn in deze regio dialectclubs ontstaan. Klarenbeek heeft een club maar ook Loenen richtte ik met enkele anderen in 1994 een eigen vereniging '*Vrienden van de Streektaal Loenen en Umstreken*' op. Vanaf de oprichting ben ik voorzitter. Erg leuk om te doen. We hebben een club van 25 personen en geven ieder jaar een uitvoering. Gewoon alles met eigen werk. Sommigen maken liedjes, anderen schrijven verhalen en gedichten en Wim van Ark begon op oudere leeftijd toneelstukken te schrijven. Hij schreef vorig jaar nog een stuk van ongeveer een uur! Wim Klomp (bestuurslid De Marke) schrijft al een paar jaar een

voordracht. Met veel succes. Dit jaar over de natte en hete jaren in de vorige eeuw!

We zijn blij met de grote belangstelling. Het komt de streektaal ten goede. De jongeren gaan het meer spreken. Ze vinden dit gemoedelijker. Nu spreken in Loenen, Beekbergen en Klarenbeek (denk ik) ongeveer 70 procent het dialect. In Eerbeek met veel 'import' is dit misschien 50 procent of nog minder. Sommigen zijn pessimistisch over het voortbestaan van het dialect. Wellicht dat het wat minder gaat worden. In de

samenleving gaat zoveel verdwijnen. Maar als het dialect meer waarde gaat krijgen, dan blijft het zeker bestaan. Wij vinden dat bij onze opvoeringen in de oude taal ook oude muziek hoort. De harmonica-muziek past daar goed bij.

Tot slot deze slogan van Wim van Ark in zijn dialectboekje *Sprokkels*:
*'A'j de moedertaal könt proaten mo'j
ut niet loaten'*

KONINKLIJKE STOOM OP SPOORLIJN APELDOORN-DIEREN

R.W.P. de Vries, Eerbeek

In het najaar 1999 is een werkgroep van de Oudheidkundige Vereniging De Marke begonnen om de geschiedenis van deze spoorlijn in kaart te brengen, waarvoor zij zelf een aantal jaren denkt nodig te hebben.

Tegelijkertijd is onze vereniging door de Veluwsche Stoomtrein Maatschappij benaderd om een beknopt artikel te verzorgen voor haar orgaan in het kader van het zilveren jubileum dat zij in september 2000 viert.

Het begin

We gaan even terug in de negentiende eeuw hoe enkele spoorwegmaatschappijen over de Veluwe begonnen te stomen.

Op 19 februari 1836 werd bij Koninklijk Besluit een speciale commissie ingesteld, die het belang en de mogelijkheid van de aanleg van spoorwegen in Nederland moest onderzoeken, wier rapport twee maanden later aan de Koning werd uitgebracht. De conclusie was dat er een spoorweg van Amsterdam naar Keulen werd aanbevolen, maar zo eenvoudig liep het niet. De lijn Amsterdam-Utrecht-Arnhem kwam pas in 1845 gereed. Er zijn in

Nederland nadien meerdere spoorwegmaatschappijen ontstaan, bijna allemaal naar particulier initiatief. We bepalen ons in dit artikel tot de lijn Apeldoorn-Dieren, die in 1887 werd geopend.

Het begin hiervan lag op 30 september 1880, toen te Zwolle de Nederlandsche Locaalspoorweg Maatschappij werd opgericht. De maatschappij, die tot taak had het ter hand nemen van de aanleg van een lokaalspoorweg vanuit Apeldoorn naar Dieren, zowel als naar Hattem met een zijlijn naar het Loo en naar Almelo, kreeg in 1882 het predikaat Koninklijk (KNLS). Zij droeg de statutair vastgestelde naam van "Spoorwegen Koning Willem III".

Op een ontwerp-tekening (met stempel: KNLS 3 januari 1881) zijn twee tracés getekend, waarvan een is doorgekruid. Het doorgekruide ontwerp toonde het afbuigen van de spoorlijn ten westen van het station Dieren. Vervolgens in noordelijke naar het Badhuis gaande ongeveer langs de huidige Zilverakkerweg. Niet ver van dat Badhuis, aan de Badhuislaan, was een station gepland. De spoorlijn liep dan in rechte lijn door naar het bekende

1. Station Beekbergen met wachterswoning 7 en goederenwagen voor Apeldoorn v.v. op 11 oktober 1958

2 Station Loenen met wachterswoning 5 aan de Hoofdweg.

3. Klaas Plant laadt de goederenwagon met rollen papier van de Verenigde Papierfabrieken. Wachterswoning 4 aan de Coldenhovenseweg is nog zichtbaar

station Eerbeek. Het station Loenen zou bij de splitsing van de Hoofdweg en de sterweg komen en dat van Beekbergen na een boog op de kruising Hansengraaf-De Els.

Op het andere ontwerp is te zien dat de spoorlijn, in tegenstelling tot het andere ontwerp, in noordoostelijke richting afboog en bij de Imboslaan langs de toenmalige Prisnitzlaan liep; daar kruiste het vervolgens het eerdergenoemde tracé en vervolgde zijn weg praktisch evenwijdig daaraan. Het station was dicht bij het Badhuis gesitueerd. De spoorlijn zou in noordelijke richting het kruispunt Soerenseweg-Den Texweg passeren en langs het Soerensezand bij de Doonweg het huidige tracé vervolgen. Later is een deel van het tracé wederom gewijzigd, zoals we dat nu kennen. Vanaf de Imboslaan volgt de spoorlijn het Apeldoornse kanaal. Het station Soeren kwam aan de oostzijde langs het kanaal te liggen. Het tracé volgend: deze buigt iets bij Den Texweg, om tenslotte zowel het dorp als het station Eerbeek aan de westzijde te passeren. In dezelfde richting doorgaand kwam de spoorlijn ten oosten van Loenen te liggen, rekening houdend met de landgoederen en heuvelhellingen. Beekbergen kreeg zijn station in het oostelijk-ker gelegen Lieren. Bij Wormen

werd het kanaal weer bereikt. Via de oostzijde van het Apeldoorns emplacement sloot de lijn aan op de Oosterspoorweg.

Ten behoeve van deze lijn deed de KNLS in 1885 de aanbesteding van haar stations, daarbij rekening houdend met het belang van de aanliggende dorpen. Zo was het station Soeren een 1e klasse station, in verband met het Badhuis. Dieren en Beekbergen kregen een 2e klasse station, Eerbeek en Loenen een 3e klasse. Het KNLS-station te Dieren lag aan de Parallelweg, ten noorden van het Staatsspoorstation. Na de feestelijke opening op 28 juni 1887 begon de maatschappij op 2 juli met de exploitatie. Twee lijnen werden in gebruik genomen, nl. Apeldoorn-Dieren en Apeldoorn-Hatter(-Stad).

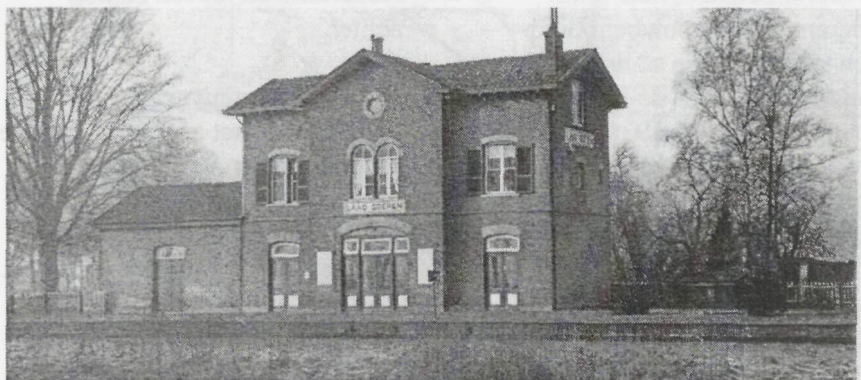
Exploitatie

De exploitatie lag van het begin af aan in handen van de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij, die het geheel in 1920 in eigen- dom overnam. De dienstregeling omvatte in 1887 slechts drie treinen in beide richtingen, in 1891 waren het er zes en in 1913 reden negen treinen van Apeldoorn naar Dieren v.v.

Van de spoorlijn werd druk gebruik gemaakt. Dit niet alleen door de gewone man die nu ook eens een dagtochtje kon maken,

4. Eerbeek, fabrieksspoor Papierfabriek "De Hoop". Op zaterdagmiddag 12 december 1964 trekt locomotief 2204 feesttrein 16257/16258 naar Dieren. Aldaar ging het elektrisch naar Amsterdam/Amstel. Links de villa van fam. Bos, rechts die van fam. Christa en later Huisman

5. Station Laag Soeren in het naderende voorjaar (1 maart 1959)

6. Station Dieren met de overweg Harderwijkerweg (4 juni 1960)

boodschappen deed in Apeldoorn of Arnhem dan wel op familiebezoek ging, maar ook mensen van stand reisden mee, de pension gasten niet te vergeten. Goederen werden aan- en afgevoerd, evenals de post die met het locaaltje werd meegezonden. In Beekbergen en Loenen werd hout uit de bossen aangevoerd, verder bewerkt en als mijnhout naar de Limburgse Staatsmijnen afgevoerd. Brandstoffen, stukgoederen en landbouwbenodigheden werden op de stations uitgeladen. Volgens de dienstregeling van 15 mei 1936 was het niet altijd stoom wat er reed, zelfs een motorrijtuig maakte een slag van Zwolle naar Dieren.

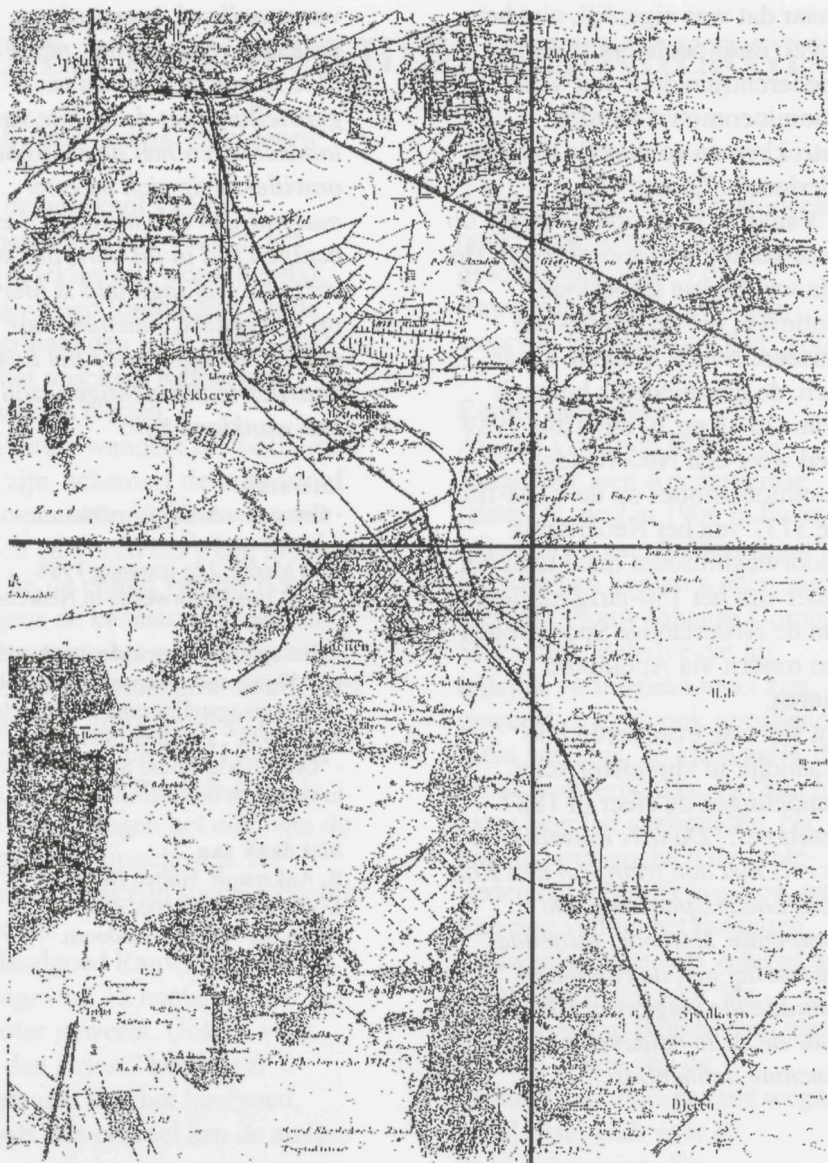
Na de Tweede Wereldoorlog kwam het personenvervoer langzaam weer op gang. De treinen van Arnhem naar Zwolle v.v. reden over de lokaallijn, daar de spoorbruggen over de IJssel te Deventer en Zutphen nog niet hersteld waren. In de dienstregeling van 6 mei 1946 zien we dat een doorgaande "boottrein" 1651 uit Vlissingen naar Zwolle reed. Je moest wel heel vroeg opstaan, want de trein vertrok uit Vlissingen om 4.07 uur. Er werd overal op de tussengelegen stations gestopt, zo ook in Laag Soeren (12.23), Eerbeek (12.31), Loenen (12.40), Beekbergen (12.50). Zwolle werd om half drie bereikt. Deze trein had met de

mailboot uit Engeland niets te maken, maar werd hier als zodanig genoemd omdat hij uit Vlissingen kwam. Toch had hij een Engels tintje, want er stond een Engelse locomotief van het *Austerity*-type voor, een zogenaamde *Nijmeegse 4300*. Deze locomotieven trokken aan het eind van de oorlog in grote getale met het Britse leger mee door Frankrijk, België en Nederland en bleven zo hier achter.

Einde personenvervoer in 1947

In 1947 was het afgelopen met het reguliere personenvervoer. Een busdienst kwam er voor in de plaats met de bekende Crossley-trekkers en DAF-opleggerbussen. Maar de laatste personentrein bleek bijna 18 jaar later, te weten op zaterdagmiddag 12 december 1964, toch niet de laatste te zijn. Twee extra personentreinen reden van het *raccordement* (aftakking voor fabriek) te Eerbeek via Dieren naar Amsterdam/Amstel ten behoeve van een kleine duizend deelnemers aan het feest van Papierfabriek "De Hoop".

Het goederenvervoer hield nog stand op de VAM-treinen, zij het dat het in de loop der tijden aan het minderen was en vele raccordementen al buiten gebruik waren gesteld. Op 1 juni 1984 reed de laatste goederentrein van Eerbeek naar Dieren. "Reed",

Ontwerptracés 1881

maar dat was eigenlijk niet het geval: door pech moest de goederentrein door een VSM-stoomlocomotief worden getrokken en zo maakte die zijn allerlaatste "stoom"-rit.

Vanaf 1975 stoomt het weer op onze koninklijke spoorstaven. Het zijn wel Duitse stoomlocomotieven, die de Veluwsche museumtreinen trekken. Maar toch, de geschiedenis herhaalt zich. Op 19 en 20 augustus 1989 reed weer een Nederlandse stoomlocomotief op de VSM-lijn. De 3737 van het Nederlands Spoorwegmuseum maakte in het kader van het 150-jarig jubileum van de Nederlandse Spoorwegen een rondrit via Apeldoorn - Dieren.

Tot slot nog even terug hoe Craandijk in zijn historische wandelingen de sfeer in 1887 beschreef: *"Daar is huiselijks in de reis met den trein van den Kon. Ned. Locaalspoorweg. De dampende, sissende, fluitende locomotief met de ratelende, schuddende wagens achter zich door de stille heidevelden en de eenzame dennenboschjes*

voortsnellend, is er wel een vreemde verschijning, maar niet al te zeer is zij toch in tegenstelling met de kalmte van het landschap en met de rustigheid, onwillekeurig zich meester makend van den mensch, die eenigen tijd in dit oord des vredes vertoeft. Gejaagdheid is hier niet op zijn plaats; haasten naar 't station, dringen voor het luikje om kaartjes te bemachtigen, zou hier een wanklank zijn."

Literatuur

- Gemeente Archief Apeldoorn
- Apeldoornse Courant
- De Marke, 12e jaargang 1988
- "150 Jaar Spoorwegen in Nederland", - 1989
- "Een spoor van verandering, Nederland en 150 jaar spoorwegen", Baarn 1989
- "Spoorwegarchitectuur in Nederland 1841-1938", Zutphen 1981
- "Onze Nederlandse Stoomlocomotieven in woord en beeld", Alkmaar 1981

Met dank aan

- R. Ankersmit, Holten (foto's)
- J.G.C. van de Meene, Zwolle
- C. van der Windt, Apeldoorn

VILLA RAUWENHUL, BEEKBERGEN

Henk Jnz. Rensink, Apeldoorn

Aan de westkant van de Loenenseweg ligt voordat het dorp Beekbergen wordt bereikt, het landgoed Rauwenhul. In de zomermaanden is de witte villa met het opschrift Rauwenhul nauwelijks te zien.

's Winters wanneer de loofbomen kaal zijn, schemert de villa vanaf de Loenenseweg gezien door de bomen en vormt deze een markant punt bij de entree van het dorp. Volgens de kadastrale kaart van 1832 maakte het gebied, waarop nu het landgoed is gesitueerd, deel uit van een groot heidegebied, eigendom van de "Geërfden der Lierdermarkt". Zoals bekend is deze Marke tegen het eind van de vorige eeuw opgeheven. De eigendommen zijn successievelijk verkocht.

Het landgoed Rauwenhul omvat nu ongeveer 15 hectare, maar het is groter geweest. Ook de villa "Op den Driest" heeft deel uitgemaakt van het landgoed, evenals een perceel aan de andere kant van de Loenenseweg, waar nu een haag van rhododendrons staat met daarlangs een fietspadje dat uitmondt op de Ruggeweg.

Schrijver dezes heeft historisch onderzoek verricht naar de geschiedenis van "Villa Rauwenhul" te Beekbergen, waarvan het resultaat hier volgt.

Eerste bewoners

August Friedrich Mortimer Jongeboer, een Amsterdamse rentenier, was in 1906 in huize Vita Nuova aan de Dorpstraat te Beekbergen komen wonen samen met zijn vrouw Johanna Cornelia Steenkuijl. Behalve dat hij redelijk vermogend moet zijn geweest, was hij ook opvallend klein van stuk, zo klein zelfs, dat hij de vensterbanken van hun huis extra laag liet aanbrengen. Na enkele jaren zochten de echtelieden het letterlijk hogerop, want hun oog viel op het landgoed Rouwenhul. Het was gelegen aan - wat toen nog heette "de Grindweg van Beekbergen naar Loenen"- één van de belangrijkste doorgaande wegen ter plaatse, vlak voor de dorpsbebouwing. De oorspronkelijke betekenis van de naam Rouwenhul is "woeste hoogte". Later veranderde men de schrijfwijze in "Rauwenhul".

Bouwjaar en bouwstijl

Het echtpaar Jongeboer trad in contact met de Deventer architect Marten van Harte, die voor hen een ontwerp maakte voor een klassieke villa, waarin een tweetal verschillende bouwstijlen waren verwerkt. Naast de vormgeving afgeleid van de Jugendstil, vertoonde het ontwerp sterke trekken van de neo-classicistische buitenhuizen. De ontwerp-tekeningen zijn gemaakt tussen 1912 en 1914. Toen was alles zover dat er een bouwvergunning kon worden aangevraagd. Hierover moest het college van burgemeester en wethouders in 1915 nog een besluit nemen. Dit belette echter niet dat het bouwwerk er inmiddels al stond, want het bestekboekje vermeldde, dat het werk voor oktober 1914 (binnen 180 dagen) moest worden opgeleverd.

Het exterieur

Er is uitgegaan van een rechthoekig gevormde plattegrond met een streng symmetrische opzet. Er zijn twee verdiepingen met een plat dak, waarop een dakballustrade is aangebracht. De villa is geplaatst op een bordes en heeft aan de voorkant tuinbordessen met ballustraden en een stenen erker met een gebogen verlopende sluitgevel met op de erker een balkon met ballustrade. De bordessen aan de tuinzijde zijn

voorzien van trappen. Op de hoeken van de villa bevinden zich tot boven de dakballustrade doorlopende pilastervormige uitspringende verticale muurstroken. Boven de balkondeuren van het middengedeelte bevindt zich een topgevel met een boogvormig paneel (plat vlak), dat in goudkleurige letters is voorzien van de naam "Rauwenhul". Alle vensters bezitten schuiframen, welke zijn voorzien van luiken. De gebogen gevel van de erker heeft vensters, die van elkaar zijn gescheiden door twee klassieke halfzuilen in de zogenaamde Toscaans-Dorische stijl.

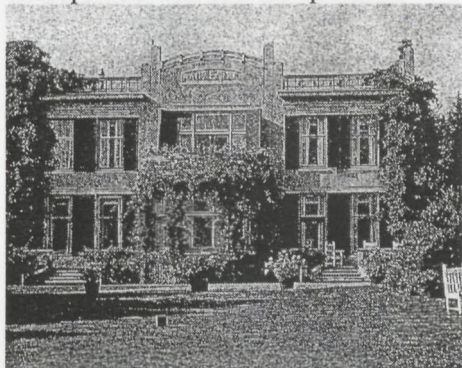
Latere bewoners

Helaas is Jongeboer op 16 oktober 1915 - pas 49 jaar - komen te overlijden en heeft zelf niet het genoegen gehad om op Rauwenhul te kunnen wonen. In 1917 verhuist de 34 jarige weduwe Jongeboer-Steenkuijl naar Lausanne. Het landgoed met de villa werd in dat jaar verkocht aan de Amsterdamse procuratiehouder: Bernardus Schendstok. Deze liet aan de wegkant een prachtig smeedijzeren hekwerk op voetmuur aanbrengen. Of deze Schendstok er zelf ook daadwerkelijk heeft gewoond of het alleen als verkoopobject had verworven, weten we niet. Maar in 1925 gaat het landgoed met

opstallen over in handen van de eveneens Amsterdamse koopman: Johan Coenraad Hekker, die samen met zijn vrouw Sibella Pauline Knappertsbusch reeds in 1920 vlak naast de villa Rauwenhul een woonhuis met inpandige autogarage had laten bouwen. Al snel volgden er meerdere bouwactiviteiten. In het jaar van aankoop 1925 bouwde men achter de villa, vlak bij de bestaande orangerie een landbouwschuur en in datzelfde jaar bij de vijver een houten tuinprieel. Ook Hekker heeft niet lang van zijn pas verworven bezit kunnen genieten want hij overleed kort daarna in 1927. Zijn weduwe liet in 1928 door de bekende Apeldoornse architect Heuvelink een ontwerp maken voor het dichten van het open terras aan de voorzijde van de villa. Mevrouw Hekker-Knappertsbusch, die een zuster was van de beroemde Duitse dirigent Hans Knappertsbusch, die onder meer in Europa en Amerika triomfen vierde en later in het Derde Rijk een dirigeerverbod kreeg, woonde hier tot aan haar overlijden in 1957. In 1959 werd het landgoed aangekocht door de Vereniging Het Hoogeland, waarna het geheel een kantoorbestemming kreeg. Tegenwoordig is het in gebruik als kantoor voor de centrale diensten van de Hoogeland Zorggroep.

Monument

De monumentale villa, die ook nu nog omringd is door parkachtige tuinen met oude bomenlanen, is nog steeds een schitterend juweel. Aan de witgepleisterde buitenkant is in de loop der jaren niets meer veranderd. En ook de indeling en het interieur op de begane grond zijn vrijwel in de oorspronkelijke staat bewaard gebleven. Vooral de voormalige eetkamer in het middengedeelte, waarin nu de bestuurskamer is gevestigd, is nog voorzien van de originele eikenhouten lambrizeringen met prachtig houtsnijwerk boven de schouw. De hal en de gang zijn voorzien van marmeren vloer- en wandplaten. Boven de trap naar

boven is een groot glas-in-lood raam met gekleurde motieven aangebracht. Waarom de fundering onder het huis zulke extreem dikke muren heeft is onduidelijk; mogelijk is dit gedaan vanwege de losse ondergrond, die overigens eerst

met 75 cm was afgegraven. De naam "Rauwenhul" prijkt nog steeds in goudkleurige letters aan de topgevel.

Bronnen

- Geschiedenis Villa Rauwenhul
Beekbergen, door Henk Jzn
Rensink, Apeldoorn.
- Kadastrale atlas 1832
Beekbergen.

Toelichting: De toelichting op dit artikel, de eerste alinea's, is van de hand van W.Venema en G.Maassen

WAPENSCHILDERINGEN IN DE KERK VAN HALL

Trudie Demoed

In *Kunstreisboek voor Nederland* wordt de Hervormde Kerk van Hall beschreven als een laat-gotisch gebouw met een uitwendig niet van elkaar onderscheiden schip en koor uit de tweede helft der 15^e eeuw. De gewelfbeschildering wordt genoemd, waarbij gesteld wordt dat de tijd van het ontstaan daarvan aangegeven wordt door acht wapenschilden op de overgangsboog van schip naar koor met de kwartieren van Joost van Bronckhorst en Maria van Hoya die ± 1515 getrouwd zijn; in het koor door vier wapenschilden, de buitenste met de kwartieren van Evert van Lintelo en zijn vrouw Sophia Mulert, de binnenste met die van Frederik van Bronckhorst en Mechteld van den Bergh, gehuwd in 1492.

Over de datering

De wapens in de overgangsboog kunnen zijn aangebracht rond 1515. Waarschijnlijk zullen ze bij ingrijpende restauraties wel bij- of overgeschilderd zijn, maar gelet op de vorm van de schilden en de helmen, de manier waarop de

dekkleden en wrong gemaakt zijn en de grootte van het helmteken wijst alles op een datering rond die tijd. De wapens in de koorsluiting kunnen zeer goed een generatie eerder aangebracht zijn, bijvoorbeeld rond 1492.

Deze dateringen wil ik als volgt toelichten:

Een volledig wapen bestaat uit een schild, de helm met de eventuele kroon en het helmteken en de dekkleden met de eventuele wrong.

De vorm van de vier **schilden** in de koorsluiting is eenvoudiger en strakker dan die op de overgangsboog.

De **helm** wordt meestal naar eigen voorkeur afgebeeld. De oudere vorm is de steekhelm, die is hier te lande weinig in trek. In de 15e eeuw ontwikkelt zich de traliehelm als ceremoniële afbeelding. Bij de vier wapens in de koorsluiting treffen we één steekhelm aan. Maar ook de vorm van de andere drie doet meer aan een steekhelm dan aan een traliehelm denken. Zou dat een latere toevoeging c.q. bijschildering kunnen zijn?

De helmen in de overgangsboog zijn alle traliehelmen.

Het **helmteken** bestond einde 15e eeuw vaak uit een simpele vlucht op een wrong en werd voor huidige begrippen zeer groot afgebeeld. In de 16^e eeuw werd het helmteken kleiner.

Het **dekkleed** is in de heraldiek ontstaan uit de natte lap die de kruisvaarders over de helm drapeerden om verkoeling te krijgen. In de 13^e/14^e eeuw verandert die lap in een nauwsluitende kap om de helm heen, om vervolgens in de 15e en 16e eeuw ingewikkelder en decoratiever afgebeeld te worden. Het verschil tussen buitenkant en voering wordt zichtbaar en de wrong ontstaat als manier om de aanhechting van het helmteken op de helm te maskeren. In de koorsluiting zien we simpele dekkleden en in één geval geen wrong maar een kapje. Van de acht wapens in de overgangsboog tonen zeker zes duidelijk buitenkant en voering in de dekkleden.

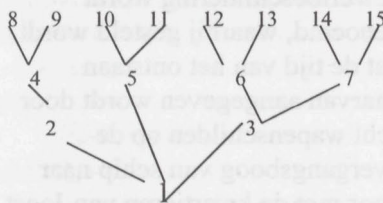
Overgangsboog

De acht wapens in de overgangsboog zijn *persoonlijke wapens*.

We weten aan welke families de wapens toebehoorden. Dat zijn achtereenvolgens van links naar rechts Meurs, Nassau, Bergh, Bronkhorst, Hoya, Lippe,

Diepholt en Schaumburg. Het zijn de wapens van de kwartieren (de vier grootouders) van respectievelijk bruidegom en bruid. Om te zien welke personen hier heraldisch afgebeeld zijn moeten we een kwartierstaat opstellen.

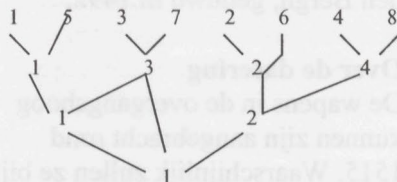
De manier waarop wij dat tegenwoordig doen is volgens het systeem Von Kekulé. Hij gaat uit van één persoon, de kwartierdrager of probant, de twee ouders, de viergrootouders, enz. In schema zie dat er als volgt uit:

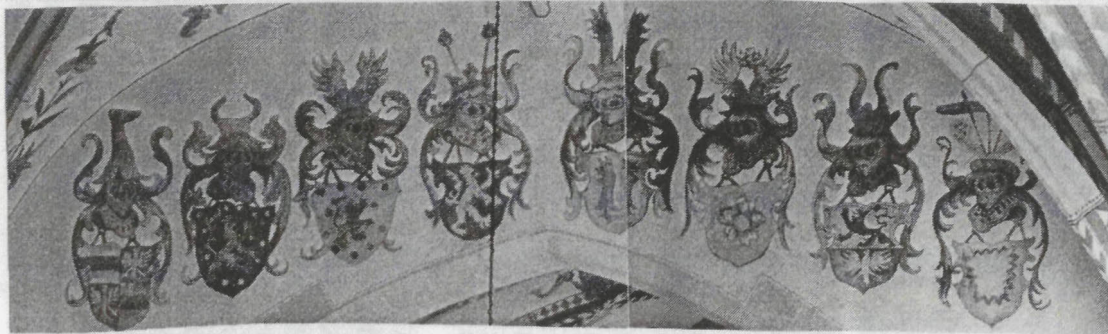

Het schema dat in Hall gebruikt is en dat destijds in zwang was gaat uit van het gegeven dat mannen de familienaam doorgeven.

Dezelfde naam houdt dan hetzelfde nummer.

Dan zien we een ander schema, namelijk:

1 Otto v. Bronckhorst	5 Elisabeth v. Nassau	3 Oswald v.d. Bergh	7 Elisabeth v. Meurs	2 Johan v. Hoya	6 Elisabeth v. Diepholt	4 Bernard v.d. Lippe	8 Anna v. Schaumburg
1 Frederik v. Bronckhorst		3 Mechteld v.d. Bergh		2 Joost van Hoya		4 Ermgard v.d. Lippe	
1 Joost van Bronckhorst				∞ 1516	2 Maria van Hoya		
1 eventuele nakomelingen							
7	5	3	1	2	4	6	8
							

Af. 1

In de kwartieren kunnen we nu via een nummer de volgorde van de belangrijkheid van een grootouder (voor het doorgeven van de familienaam) aangeven. Gebruiken we dit schema voor de namen op de overgangsboog dan ziet dat er uit als in afb. 1 weergegeven.

Voor de beschrijving van de wapens kunnen we in de meeste gevallen terecht bij Rietstaps *Armorial Général*. Soms zijn andere bronnen aangewezen, deze zullen steeds vermeld worden.

De wapens van de overgangsboog: Meurs, Nassau, Bergh, Bronckhorst, Hoya, Lippe, Diepholt en Schaumburg.

MEURS: Gevierendeeld: 1 en 4: Op een gouden veld een zwarte balk. 2 en 3: Op een blauw veld een zilveren adelaar. Helmtaken: een braque met zilveren halsband. NASSAU: op een blauw veld, beladen met gouden blokjes, een gouden klimmende leeuw. Helmtaken: horens.

BERGH: op een zilveren veld een rode klimmende leeuw, goud gekroond en genageld, omzoomd door een schildzoom van sabel, beladen met elf gouden besanten. Hier is de afwijking dat de zoom er niet is, de elf besanten wel. Helmtaken: een vlucht.

BRONCKHORST: op een rood veld een klimmende leeuw van zilver, gekroond, genageld en

getongd van goud. Helmtaken: twee rode pauwenveren.

HOYA: staat niet in Rietstap, er is wel een afbeelding van het wapen Hoya op een wandkleed met de stamtafel van abdis Agnes, gravin van Limburg Stirum-Bronckhorst. Het is gevierendeeld en de velden 1 en 4 vertonen de klauwen.

LIPPE: op een zilveren veld een rode roos, het hart en vijf blaadjes van goud. Helmtaken: de roos tussen een vlucht.

DIEPHOLT: doorsneden: 1 op een gouden veld een rode gaande leeuw. 2 op een blauw veld een zilveren adelaar. Helmtaken: twee buffelhorens, rood en goud.

SCHAUMBURG: in een zilveren veld in rood een driehoek omgeven door een netelblad. Helmtaken: drie banieren wapperend naar rechts.

Koorsluiting

Hetzelfde schema kan worden gebruikt voor de namen in de koorsluiting. Ook de namen die bij de wapens in de koorsluiting horen zijn bekend: Lintelo, Bronckhorst, Bergh en Mulert. Bij minstens één paar namen gaat het hier om een huwelijk, namelijk dat van 8 oktober 1492 tussen Frederik van Bronckhorst en Mechteld van den Bergh. Deze wapens zijn echter geen persoonlijke wapens. Het zijn heraldische afbeeldingen in de vorm van een wapen met als doel

de kwartieren van voornoemde personen af te beelden.

Hier zijn de wapenschilden in vieren gedeeld. De wapens van de beide grootvaders staan in veld 1 en 2, die van de grootmoeders in veld 3 en 4. Het helmteken is het helmteken van de belangrijkste grootvader: vaders vader.

Van het echtpaar van 1492 zijn de kwartieren afgebeeld in de binnenste twee wapens. Dit zijn ook de belangrijkste wapens, de helmen dragen allebei een kroon. Kronen zijn oorspronkelijk een koninklijk symbool. In de 13de eeuw voeren ook lagere prins en graven er wel een, vanaf eind 14de en in de 15de eeuw zetten ook eenvoudige edellieden de kroon op hun wapen. De kroon wordt een rangkroon, de vorm raakt gebonden aan titel of predikaat. Wanneer de kroon wordt gebruikt vervalt meestal de wrong.

Terug naar de schilden. Allereerst moet weer de kwartierstaat geraadpleegd worden. Zie afb.2. De kwartieren van het echtpaar Van Bronckhorst- Van den Bergh: 1 Bronckhorst, 5 Tecklenburg, 3 Nassau, 7 Gemen, 2 Bergh, 6 Bentheim, 4 Meurs en 8 Beieren.

1 BRONCKHORST: zie boven.

3 NASSAU: zie boven.

5 TECKLENBURG: op een zilveren veld drie rode plompen-bladeren.

7 VAN GEMEN: Rietstap geeft

bij Van Gemen een ander wapen, namelijk op een gouden veld een rode balk, verdeeld in vijf stukken, afwisselend rood-zilver-rood-zilver-rood. De kleuren rood-goud zijn er, de vorm wijkt af, nader onderzoek is vereist.

2 BERGH: zie boven.

4 MEURS: Hier niet meer gevierendeeld, maar enkel Meurs: op een gouden veld een zwarte balk.

6 BENTHEIM: op een rood veld achttien gouden besanten, geplaatst 4, 4, 4, 4 en 2.

8 BEIEREN: dit wapen: op een rood veld een zilveren dubbelgekanteelde balk vereist nader onderzoek, het lijkt wel het wapen van Buren.

Wat de buitenste twee wapens met de reeds besproken wapens te maken hebben is niet duidelijk.

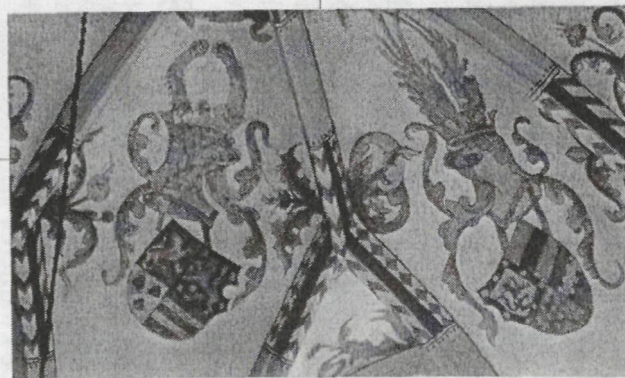
Ook hier gaat het om een echtpaar, namelijk Evert van Lintelo en Sophia Mulert. Zij trouwen rond deze tijd. De familie Mulert bezat het huis De Marsch bij Zutphen. Sophia verkreeg het huis in 1514 en door dit huwelijk kwam het aan de familie Van Lintelo.

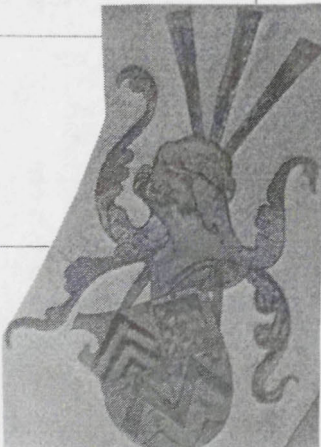

De ouders van Evert van Lintelo zijn Willem en Derrica van den Wall, de grootouders Lintelo en NN, Evert van den Wall en Aleid de Gruiter.

De ouders van Sophia Mulert zijn Seyno en Lutgart Ruytenberg.

1 Gysbert v. Bronckhorst	5 Hedwig v. Tecklenburg	3 Johan v. Nassau	7 Johanna v. Gemen	2 Willem v.d. Bergh	6 Mechteld v. Bentheim	4 Vincent v. Meurs	8 Anna v. Beieren
1 Otto v. Bronckhorst	3 Elisabeth v. Nassau Beilstein		2 Oswald v.d. Bergh		4 Elisabeth v. Meurs		

1 Frederik v. Bronckhorst	1492	2 Mechteld v.d. Bergh
---------------------------------	------	-----------------------------

1 ? Lintelo	5	3 Evert v.d. Wall	7 Aleid de Gruiter	2 ? Mulert	6 ? Isselmuden	4 ? Ruytenburg	8 ? Isselmuden
1 Willem v. Lintelo	3 Derrica v.d. Wall			2 Seyno Mulert		4 Ludgart Ruytenburg	
1 Evert v. Lintelo						2 Sophia Mulert	
							

De grootouders Mulert en Isselmuden, Ruytenberg en Isselmuden.

De kwartieren van het echtpaar Lintelo- Mulert: 1 Lintelo, 5 ?, 3 Van den Wall, 7 Gruiter, 2 Mulert, 6 Isselmuden, 4 Ruytenberg en 8 Isselmuden.

1 LINTELO: op een zilveren veld twee zwarte balken, op de bovenste balk drie zwarte kraaien. Helmtteken: een vlucht van goud.

3 VAN DEN WALL (Overijssel): doorsneden: 1 op een gouden veld een groene berg, 2: een zwart veld. Zou de schilder hier een foutje gemaakt hebben ?

5 ? Onbekend in literatuur-onderzoek. Wapen: doorsneden 1 op een rood veld een rode gaande leeuw 2 ? op een zilveren veld. De naam zou hier d.m.v. het wapen misschien gevonden kunnen worden.

7 GRUITER: op een gouden veld rechts een rode roos . Links en onder een rode zuil. Dit wapen is op de correcte manier afgebeeld in de Broederenkerk te Zutphen. 2 MULERT: in goud drie zwarte kepers. Helmtteken: drie rietstengels met zwarte knoppen (aren?)

4 RUYTENBERG: op een rood veld 19 gouden besanten geplaatst 4-5-4-3-2-1, omgeven door een zilveren schildzoom beladen met

8 Franse lelies.

6 en 8 ISSELMUDEN: op een zilveren veld een rode keper vergezeld van drie merletten. Dit wapen wijkt af: het is hier hetzelfde als Kreynck en is als zodanig ook te zien in de Broederenkerk te Zutphen. Zou dit ook een vergissing van de schilder kunnen zijn?

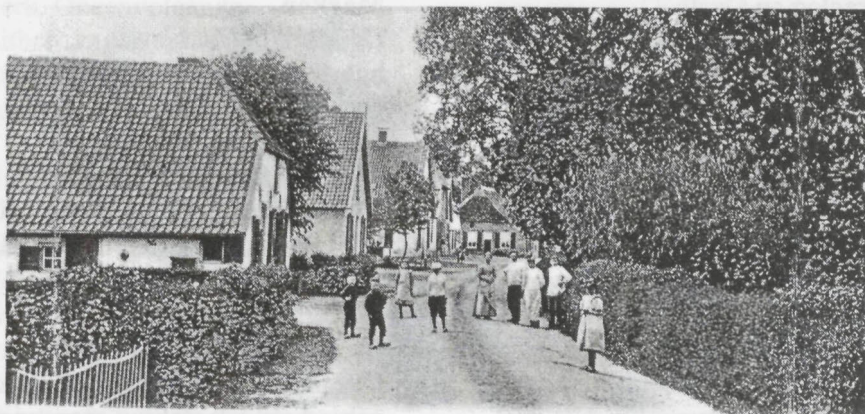
Doordat hier zowel Mulert als Ruytenberg met een Isselmuden zijn getrouwd, is hier sprake van kwartierverslies.

Al met al kunnen we concluderen dat zowel de wapens in de overgangsboog als die in de koorsluiting zijn gemaakt ter gelegenheid van huwelijken. Op de overgangsboog zijn de acht kwartieren afgebeeld van eventuele kinderen van Joost van Bronckhorst en Maria van Hoya. Het huwelijk bleef evenwel kinderloos, maar dat konden zij niet weten.

Trudie Demoed (1948), aktes Teken en Stofversieren, LO Teken en MO Schrijven, tussen 1969 en 1976. Momenteel werkzaam als docent en kalligraaf, wat dat laatste betreft gespecialiseerd in het vervaardigen van familieoverzichten inclusief heraldiek en illustratie.

Geschiedenis van Beekbergen

W. Venema

Beekbergen, Dorpsstraat Anno 1900

Omvang van Beekbergen en Lieren.

Het begrip Beekbergen is een relatieve aanduiding. Er bestaat soms twijfel over de vraag welk gebied bij Beekbergen en Lieren hoort en welk gebied niet. Zo langzamerhand is dat gebied behoorlijk ingekrompen tot de dorpskernen Beekbergen en Lieren en het omliggende gebied. Dat was in de Middeleeuwen wel even anders ! Het schoutambt Apeldoorn bestond aanvankelijk uit twee kerspels, te weten het kerspel Apeldoorn en het kerspel Beekbergen. De kadastrale

Beekbergen, omvat het gehele zuidelijk gebied van de huidige gemeente Apeldoorn tot aan de grenzen van de gemeenten Rozendaal en Brummen.

De vraag is hoever het gebied van Beekbergen zich naar het noorden uitstrekt. De autosnelweg A 1 van west naar oost) wordt nu gemakshalve als gebiedsgrens aangemerkt. Daarmee is een behoorlijke schil van het vroegere gebied van Beekbergen afgeknabbeld. De noordelijke grens van de kadastrale gemeente Beekbergen loopt langs de Tol en langs de noordkant van de

voormalige Nagelpoel. De naam Nagelpoelweg herinnert aan deze poel. In deze omgeving bevindt zich nu het bedrijventerrein Malkenschoten van Apeldoorn.

Braclog en Orclo

Bruggelen, Engeland en Beekbergen hebben hun archeologische ouderdom nog niet verraden, aldus Heidinga in het boekwerk Geschiedenis van Apeldoorn. Oude geschreven bronnen zijn niet ruim voorhanden. In 801 worden in een schenkingsakte de namen England en Bracloc vermeld. De naam Bracloc zou een voorloper zijn van de naam Bruggelen. Het tegenwoordige Spelderholt zou in oude akten worden aangeduid als het bos Orclo.

IJzer

In de vroege Middeleeuwen heeft de ijzerwinning een belangrijke economische rol gespeeld, aldus Kemperink. Vandaar ook de betekenis van de bossen in die tijd in deze omgeving. De ijzerwinning verslond houtskool. Op den duur werd hout schaars en steeg de waarde van de bossen.

Heerenhul.

Er worden in het boek Geschiedenis van Apeldoorn ook enige mededelingen gedaan over de historische plaats Heerenhul. Dat is een verhaal apart. Jonkheer

mr. Th.H.F. van Riemsdijk heeft over de Hooze Bank van het Veluwsche Landgericht te Engelandersholt in 1874 een proefschrift geschreven van 200 blz.

Marken

De Mark of Marke was een buurtschapsorganisatie met gemeenschappelijk grondbezit. Ieders aandeel heette een "waar" of "waardeel". Het Apeldoornse gebied was volledig in Marken opgedeeld. Engeland, Beekbergen, Lieren en Oosterhuizen behoorden tot de Lierdermark.

Deze mark omvatte een groot gebied, de noordelijke grens viel ongeveer samen met de noordgrens van de kadastrale gemeente Beekbergen. In het oosten werd de Lierdermark begrensd door de gemeentegrens met Voorst, in het zuiden door de Groenendaalseweg en in het westen door een grens iets ten westen van de Arnhemseweg. De geschiedenis van de marken is ook een verhaal apart.

Kerk Beekbergen.

Over de kerk in Beekbergen wordt in het boekwerk "Geschiedenis van Apeldoorn" onder meer vermeld, dat hier in de 11de of 12de eeuw een tufstenen gebouwtje met een rechthoekig schip en een inspringend rechthoekig koor heeft gestaan.

Het heeft waarschijnlijk geen toren gehad, al was de fundering ervoor aanwezig. De kerk waarvan sprake is in het jaar 1243, zou min of meer de voorganger zijn van de huidige kerk. Opeenvolgende uitbreidingen tot in de 16^e eeuw gaven de kerk het tegenwoordige aanzien.

Fabianus en Sebastianus.

De kerk in Beekbergen is gewijd aan de heiligen Fabianus en Sebastianus. De heilige Fabianus was paus van 236 tot 250. Hij was martelaar. De feestdag is 20 januari. De heilige Sebastianus stierf in 300 de marteldood. Volgens de legende is hij met pijlen doorboord. Na genezing zou hij met knotsslagen zijn afgemaakt. Sint Sebastiaan is patroon van de schutters. In musea kom je veelvuldig schilderijen tegen waarop de heilige Sebastiaan is afgebeeld met een stel pijlen in z'n lichaam. De legende was voor veel schilders blijkbaar een gezocht onderwerp ! De feestdag van Sint Sebastianus is ook 20 januari.

Parochie Beekbergen.

Onder de parochie Beekbergen viel aanvankelijk nog de kapel in Loenen. In 1653 werd Loenen een zelfstandige kerkelijke gemeente. De proost van Sint-Marie was

eigenaar van de kerk te Beekbergen.

Van de pastoors is weinig bekend. In 1523 liet de pastoor van Beekbergen de bediening over aan een vicaris, dat is een plaatsvervanger of helper van een geestelijke. Bij de kerk van Beekbergen hoorden ook enige landerijen en wellicht ook een aandeel in de bossen. Zo kocht de stad Arnhem in 1364 hout van de pastoor van Beekbergen.

In 1573 was er een incident met een pastoor van Beekbergen en dat is vanzelfsprekend opgetekend. Cobius van Grol, pastoor van Beekbergen, werd toen afgezet door het hof. Hij had in de herberg "Het Roode Hert" aan de Engelandeweg ruzie gekregen met een varkenscastreerder. Daarna heeft de pastoor de man op het kerkhof doodgeschoten !

Het godsdienstig leven van de Beekbergense gelovigen beperkte zich niet tot de eigen parochie. Men ging ook op bedevaart naar Amersfoort, in de tweede helft van de 15de eeuw een bekend Maria-oord.

De kerk nam een belangrijke plaats in in het leven van alledag. Het markeboek van de Ugchelense bosmark werd bewaard in de kerk van Beekbergen. Het deelijzer voor de houtdelingen en het markeboek

werden bewaard in een kist met drie sloten; één sleutel was in het bezit van de holtrichter, de twee andere berustten bij twee daartoe aangewezen geërfden van de marke. Het markrichterboek van de Engelanden en Bruggeler Marke was toevertrouwd aan de vicaris van Beekbergen, die ook als schrijver van het markegericht optrad.

Hervorming.

Aanvankelijk zouden de boeren volgens de mede-auteur van het boek over de Apeldoornse geschiedenis, M.A.M. Franken, willen vasthouden aan de oude vertrouwde vormen van de katholieke liturgie met haar ceremonies en vele kerkelijke feesten. Het grootste deel van de bevolking op het platteland voelde volgens Franken niets voor het calvinisme met zijn sobere eredienst en strenge moraal.

Maar er waren misstanden, zoals versterking van de erediensten door de schutters, gebruik van sterke drank op zon- en feestdagen, samenwonenden met kinderen, die hun huwelijk niet lieten inzegen, het niet-nakomen van de celibaatsverplichting van pastoors enz.

In het algemeen is de geloofs-overgang in Beekbergen zonder grote problemen verlopen.

Volgens Franken ligt de veronderstelling voor de hand, dat

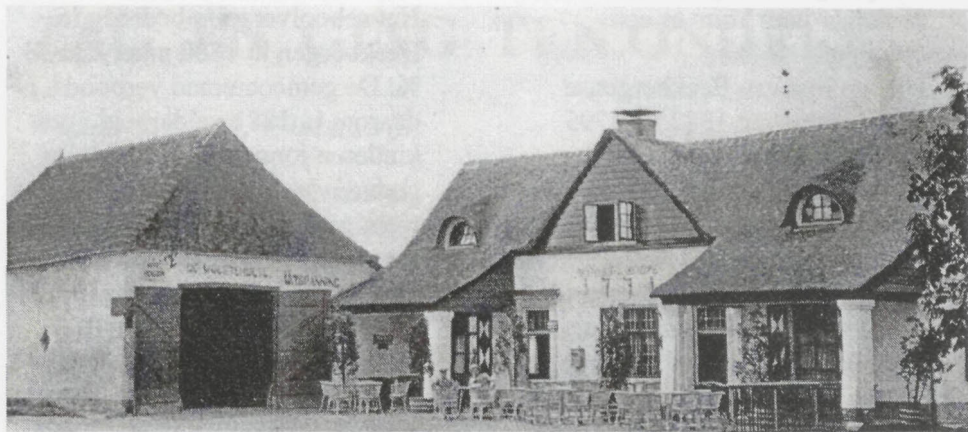
de dominees in hun verkondiging rekening hebben gehouden met de bestaande collectieve gemoedelijke mentaliteit.

Eerste dominees

De eerste predikanten van Beekbergen waren oudpastoors, die tot de reformatie waren overgegaan. Volgens Franken is het jammer dat we maar weinig afweten van de 17e en 18e eeuwse predikanten. Alleen wanneer er één in opspraak raakte, leggen de officiële bronnen daarvan getuigenis af. Wanneer de dominees op goede wijze hun ambt uitoefenden, horen we niets over hen.

Henricus Essenius was de tweede predikant van Beekbergen. Hij was ook een oudpastoor, maar was een dronkaard. In 1598 verbood de classis hem de verdere bediening wegens concubinaat en onzuiverheid in de leer. We zouden nu zeggen, dominee leefde samen.

Essenius verdedigde zich, dat hij zich altijd trouw aan de gereformeerde leer had gehouden. Hij beloofde zijn oude dienstmaagd te zullen huwen. Maar het mocht niet baten. Hij werd geëxamineerd door de classis te Arnhem en de uitslag was volledig negatief. Hij werd geheel onbekwaam tot het ambt geacht en hij moest zijn ambt neerleggen. Dat was in 1603 nadat

De Woeste Hoeve, zoals hij er vroeger uitzag

De Ned. Hervormde Kerk in Beekbergen

hij elf jaar predikant van Beekbergen was geweest. Pas twee jaar later komt er een opvolger.

Uit een lijst van Beekbergense predikanten van 1582 tot 1795 blijkt, dat sommigen een vrij lange ambtsperiode in Beekbergen hebben doorgebracht. De meeste dominees hebben zich hier vermoedelijk thuis gevoeld. En konden vanuit een zekere gemoedelijkheid goed met de boerenbevolking overweg. Dat zal hen niet altijd gemakkelijk zijn gevallen, aldus Franken, want er was volgens hem een wereld van verschil tussen de ernst waarmee de ambtsbroeders in de vergaderingen van de classis en synode bijeenkwamen en de nogal rauwe en ruwe leefwijze van het boerenfolk. De Beekbergense predikanten zullen zich tot op zekere hoogte hebben moeten aanpassen aan de mentaliteit van veel van hun gemeenteleden, aldus Franken.

Onderwijs

Omstreeks 1772 is Herman Coerts schoolmeester van Beekbergen. Hij moet een goede schoolmeester zijn geweest, want de Apeldoornse predikant heeft twee van zijn kinderen bij hem op school en in de kost gedaan. Er is

trouwens in Beekbergen een straat naar hem genoemd.

Het schoolverzuim bedroeg in Beekbergen in 1880 meer dan 33 %. De gemeenteraad verbood daarom in 1881 veldarbeid voor kinderen jonger dan 12 jaar gedurende de schooluren. Dat had weinig effect. Ook na de invoering van de Leerplichtwet in 1900 bleef het schoolverzuim hoog.

In 1910 werden onder meer in Beekbergen gedurende de winter cursussen gegeven in landbouw- onderwijs.

Recente geschiedenis.

In het boek van Kemperink, waaraan het voorgaande is ontleend, komen verder uitgebreide beschouwingen voor over o.m. de economische en sociale ontwikkelingen, bestuur en politiek, het kerkelijk leven, het onderwijs enz. Maar deze beschouwingen hebben ofwel een algemeen karakter ofwel zijn toegespitst op de kern Apeldoorn.

Literatuur. Geschiedenis van Apeldoorn onder redactie van R.M. Kemperink (eindredacteur), en anderen, uitgever: Walburg Pers Zutphen, 1993, ISBN 906011.8537, 320 blz.

Foto's in dit artikel: Uit de verzameling van W.Hali, Beekbergen

BRUMMENS IJSCLUB KWAM, ZAG EN GING TEN ONDER!

Willem Reusink, Winterswijk

Door een samenloop van toeval, interesse, nieuwsgierigheid en verzamelwoede kwam ik in de zomer van 1995 in het bezit van een aantal 'oude handschriften', die voorbestemd waren in het "Kliko"-archief te verdwijnen. Daaronder bevonden zich een aantal handgeschreven, moeizaam leesbare folio-bladen, kromgetrokken door vocht en op meerdere plaatsen voorzien van dikke klonters stof, schimmel en 'muizen-tandjes'.

Toch was deze 'buit' aantrekkelijk genoeg om nader onder de loep te nemen, zowel letterlijk als figuurlijk. Op dat moment kon ik er nog niet echt iets mee. Ik heb het een aantal dagen in de avondzon op plastic uitgespreid en het uurtje voor uurtje laten drogen. Daarna heeft het maanden tussen vellen behangpapier gelegen. In de zomer van 1996 vond ik het goed aangedroogd terug. Daarna met een zachte borstel geborsteld, werd het zowaar toonbaar en redelijk - maar nog steeds moeizaam - leesbaar.

Start in 1885

In november 1997 ben ik begonnen de diverse teksten - behelzende

verslagen van vergaderingen uit de jaren 1885 tot 1890 - uit te typen. Daarnaast waren er nog een verschrompeld kasboek en een aantal gedrukte Reglement-boekjes, zodat ik al met al een aardig beeld kreeg van de oprichting en het bestaan van Brummens Ijsclub BIJC), welke waarschijnlijk in 1956/1957 ter ziele ging.

Het kasboek loopt van 1895 tot 1949 en werd bijgehouden door G.J. Bovendorp, J. Vlaswinkel, W. Jurriëns sr. en mogelijk W. Jurriëns jr., vader en zoon aannemers.

Het Reglement der *Vereeniging Brummens IJscub* is gedrukt door drukkerij Somer en is vastgesteld door de algemene vergadering van 21 februari 1924. In het toenmalige bestuur hadden o.a. zitting: J.P.H. Lepeltak Kieft, president en van beroep gemeente-ontvanger, Joh. Brouwer, secretaris, W. Jurriëns jr., penningmeester, J.L. Martens, D.C. Schoonman, F.F.J. van de Loo, jhr. H.W.M. van Coehoorn van Sminia, A.J. Breukink, en Joh. Bosman, allen commissarissen.

De tekst van de allereerste uitnodiging, op 6 februari 1895, bevatte o.a. deze regelen:

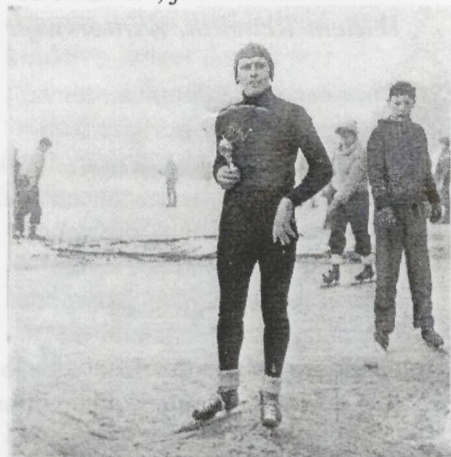
“Door enige liefhebbers van ijsvermaak is het denkbeeld geopperd om evenals op vele andere plaatsen ook hier een ijsclub op te richten met het doel om des winters bij genoegzame vorst te zorgen voor geschikte ijsbanen – die met zorg te onderhouden en daardoor evenals door ijsfeesten, voor zover de middelen dit zullen toelaten het zo zeer gezochte ijsvermaak bevorderlijk te zijn”.

Bij voldoende deelname wordt een contributie van één gulden per jaar genoegzaam geacht. Het zal wel overbodig zijn hier aan te tekenen dat ook op de toetreding der dames ten hoogste wordt prijsgesteld. De ondertenaars: B.W. van Yperen, W. Vlaswinkel, J. Carmiggelt, H. Lepeltak Kieft, H. Piccardt en onleesbaar.

96 leden

Daaronder en op achterzijde volgen de namen van de eerste belangstellenden (89 handtekeningen) die met de 7 initiatiefnemers waarschijnlijk de 96 eerste leden bij oprichting van Brummens IJclub vormen. De handtekeningen zijn niet allen leesbaar, maar een aantal valt goed te ontcijferen. Ik kwam zowel bekende als onbekende namen tegen (waaronder die van dertien dames). Onder de leden nogal wat bewoners van grotere huizen, zoals F. Boogaardt (“De

Engelenburg”), W.J. Pahud de Mortanges (“Klein Engelenburg”), Van der Goes van Naters (“Assenrade”), en ook de zuster van de uitbater van hotel “Kromhout”, juf Demmink.

De laatste opnamen die van de roemruchte Brummense IJs Club (BIJC) is gemaakt, uit 1955, op de gracht van Groot Engelenburg. We zien hier de trotse winnaar van de 200 m race, Jan Schuite (1936). De toen 18-jarige Jan weet zich nu nog te herinneren dat Moris Timmer voorzitter van de BIJC was, die hem de beker uitreikte. De foto is genomen door Geppie Beumer. Jan Schuite heeft ook éénmaal aan de Elfstedentocht meegedaan, dat moet in januari 1955 geweest zijn.

Naar aanleiding van de goede belangstelling komt men op 5 maart 1885 bijeen om de Vereniging Brummens IJclub formeel op te richten en gelijktijdig wordt besloten op 25 maart een Algemeene Vergadering te houden.

In deze vergadering is de behandeling van het concept-reglement aan de orde. De voorzitter leest artikelsgewijze voor. Behoudens enkele kleine wijzigingen wordt de tekst aangenomen en gearresteerd. Voorts wordt besloten het reglement met de verschillende toegangskaarten zo spoedig mogelijk te doen drukken en aan de leden te verzenden met gelijktijdige ophaling der contributie en vergoeding ad f 0,15 voor reglement en toegangskaarten. Voorts doet de voorzitter mededeling van het door bij lot vastgestelde rooster van aftreden van het bestuur.

Op woensdag 18 november 1885 wordt er weer een Algemene Vergadering gehouden en wordt de leden het Eerste Jaarverslag aangeboden, alles ingevolge artikel 12 van het Huishoudelijk Reglement. Dit HR was heilig voor het bestuur, want het wordt bij elke activiteit aangehaald. Een fragment uit deze notulen:

“Van de aanvankelijk toegetreden heeft één geweigerd de contributie te betalen en werd diens gevolgde van de ledenlijst geschrapt. Eén heeft wegens vertrek naar elders bedankt en drie anderen hebben hun ontslag genomen.

Door de penningmeester is alzo ingechargeerd met inbegrip van de vijftien cents voor reglement

en toegangskaarten f 109,25, waarvan f 80 naar de geest van het bepaalde bij artikel 24 belegd is bij de Rijkspostspaarbank, terwijl de overige f 29,25 in het kasboek worden verantwoord, sluitende alzo de kas bij het eerste clubjaareinde met een voordelig saldo van f 82,30, behalve nog de te maken rente over de f 80. Voorts zij hier nog aangetekend dat de eigenaar van het Goor zo welwillend geweest is ons het gebruik daarvan af te staan, terwijl de eigenaar van de Hank binnenkort zal beslissen, daar hij daaromtrent zich eerst met de huurder van dat water wil verstaan.”

Aanschaf tent

Op 3 maart 1886 wordt er weer vergaderd en besluit men een tent aan te schaffen. De tent kost (inclusief zegelkosten!) f 110 “welke som ingevolge dierzelfde vergadering getracht zal worden te verkrijgen in renteloze aandelen van twee gulden en vijftig cent.” Er worden 44 aandelen verstrekt en afgesproken wordt dat er jaarlijks 10 zullen worden uitgeloot. De voorzitter koopt 4 aandelen, het lid Vrijberghe neemt er 10. De meeste anderen 1 of 2. Ze moeten voor januari 1886 zijn betaald.

Op maandag 29 november 1886 wordt het tweede jaarverslag aan de leden in algemene vergadering

verstrekt. Er zijn wat mutaties in het bestuur en vermeld wordt dat er door de club beschikt kan worden over de "waters" op de Rees, De Hank en Het Goor door middel van welwillende toestemming van de heren Van Lansberghe, Capel en Hagen, de respectievelijke eigenaren. Op 13 januari 1886 is er een hardrijderij geweest op de ondergelopen weilanden van steenfabriek De Schans, waarvoor de heer Van Walree vriendelijk wordt bedankt.

Hoewel men in het derde verenigingsjaar een nadelig saldo van f 3,18 had, ging het de vereniging in eerste jaren van haar bestaan goed. Door entreegelden en contributie bouwde men redelijke reserves op. Ook voor de hardrijderij was inschrijfgeld verschuldigd en niet-leden betaalden het dubbele tarief. Het ledental bedroeg in 1889: 104. De secretaris besloot elk jaarverslag met de wens dat het ledental mag groeien en dat de leden ruimschoots gebruik kunnen maken *'van den gladden baan'*.

Over de periode 1890-1895 heb ik geen enkel gegeven, maar vanaf 1895 wordt het kasboek trouw bijgehouden. In november 1895 hebben 74 leden hun contributie betaald, die nog steeds f 1 per jaar is. De contributieloper ontvangt f 1 voor zijn moeite. De baanvegers Diks en Gietelink krijgen ieder f 1,50 uitbetaald voor drie dagen veegwerk. Johan ter Haar drukt de contri-

butiekaarten en de advertentie in het "Weekblad voor Brummen" kost f 2,50.

22 dagen ijsplezier

De winter van 1896/1897 brengt 22 dagen ijsplezier. Kom daar nu eens om! Er zijn vier baanvegers in touw à 50 ct per dag. Zestig hardrijders schrijven in voor de wedstrijden en de heer Welsink mag snert en spek verkopen op de ijsbaan. Vanwege de strenge winter moet penningmeester Bovendorp forse uitgaven doen, maar gelukkig keurt de vergadering zijn beleid goed, ondanks een nadelig saldo van f 35,51.

Een aantal jaren achtereen schommelt het ledental tussen 70 en 75. In de winter van 1899/1900 wordt er opnieuw fors geschaatst, hetgeen de club weer geld kost. De vergaderingen vinden plaats bij Demmink van café Kromhout.

In 1903 stopt Bovendorp als penningmeester. Voor het eerst staat er de post *'omroepen'* in de boeken. Schutter verdient die winter zes dubbeltjes met dit werk, terwijl ene Reuvekamp zes guldens ontvangt voor *'muziek'*. J. Vlaswinkel is de nieuwe penningmeester.

In 1906/1907 zijn er weer volop activiteiten. Er zijn maar 61 betalende leden, maar veel niet-leden schrijven in voor de hardrijderij, hetgeen flink geld oplevert. De tenten worden buiten het winterseizoen aan anderen verhuurd, want dat brengt geld op. Stalhouder

Wijgman van de Bronkhorsterweg verzorgt het vervoer. Reuvekamp maakt nog steeds muziek!

De winter van 1913/1914 is er ook weer één om in te lijsten: er zijn elf schaatsdagen. De Broekse muziek ontvangt f 12,50 voor een aantal avonden muziekverzorging. Vier andere avonden worden verzorgd door ene Slachman voor f 50. Veldwachter Bruinsma staat genoteerd voor een fooi van f 1 en er werd nooit eerder zoveel geld voor prijzen uitgegeven (f 13,90).

In 1919 wordt W. Jurriëns penningmeester. Er wordt niet geschaatst. Dat gebeurt wel weer in de winter van 1921/22. Er zijn nu 99 betalende leden en "De Eendracht" uit Leuvenheim zorgt voor muziek op het ijs (bij De Rees). Ook de Chr. Zangvereniging treedt voor f 5 een avond op.

In de winter van 1923/1924 wordt Joh. Kablau (de latere dorpsomroeper) omroeper bij de hardrijderij voor f 1,50 per dag. Er worden nieuwe reglementen opgesteld en aan de 96 leden verstrekt. Daarna wordt er twee winters niet geschaatst.

In 1928 wordt er gereden op De Hank en in 1929 op de gracht van De Engelenburg. Jasper Lathé treedt op met zijn draaiorgel en dat zal hij een aantal jaren blijven doen. In 1933 verdwijnt omroeper Kablau om plaats te maken voor de techniek. Bureau Hennink plaatst een geluidsinstallatie. Het bestuur is zeer

tevreden: er zijn 110 betalende leden, de Boerenleenbank keert flink rente uit en men heeft er geen spijt van *'de gelden bij een solide bankinstelling te hebben belegd ten voordele van de kas'*!

In 1937 vraagt de vereniging middels een advertentie in de Brummense Courant grond te koop voor de 'nieuwe ijsbaan'. Helaas wordt niet vermeld waar deze komt, maar gelet op de uitgaven (meer dan duizend gulden), moet het een redelijk groot project zijn. Notaris Hijink ontvangt voor bemiddeling f 5. Op oudejaarsdag wordt er op De Hank geschaatst onder de tonen van het draaiorgel van Louis van Deventer. Voor het 52^e jaar staat Lepeltak Kieft als voorzitter/president vermeld.

In 1939 maakt Peters te Dieren tien berken bezems voor de baanvegers. Die vegen in 1941 met zijn zessen 96 uur en Peters moet weer tien nieuwe bezems maken. Meester Anton Berghegen bedankt als lid. Voor het eerst is de baan elektrisch verlicht, d.w.z. de post 'electriciteit en meterhuur' is opgenomen in het kasboek. In de verdere oorlogsjaren wordt er slechts één dag geschaatst. Wel inkomsten en geen uitgaven maken dat het voordelig saldo aardig oploopt (f 415,09).

Stil ter ziele

Aan het eind van de oorlog telt de club 63 leden en in maart 1948

worden er nog wedstrijden geschaatst. In 1949 wordt het kasboek afgesloten met de laatste post: *koperdraad f 44 !*

Over de naoorlogse jaren is mij erg weinig bekend omtrent Brummens IJclub. En dat terwijl die periode het dichtst bij ligt! In 1956 werd er voor de laatste keer gereden om de "Brummense Courant"-beker, die werd gewonnen door Jan Schuite (Meengatstraat), die het nu nog kan naverteren. Tweede was ene Uiterweerd, die in de beslissende eindsprint een uitglijder maakte en Schuite voor moest laten gaan. Daardoor waren beiden ex equo geëindigd.

Uit gesprekken en briefwisseling met o.a. Jan Schuite en Dick van Goor concludeer ik dat na de oorlog de uitbater van Sociëteit Concordia, Morits Timmer, waarschijnlijk een aantal jaren voorzitter is geweest, omdat hij altijd de prijzen uitdeelde na wedstrijden.

In 1957/1958 is er nog een poging gedaan aan de Bronkhorsterweg een ijsbaan aan te leggen tegenover Jurriëns (tot voor kort volkstuintjes). Jurriëns sr, bijgenaamd "De Kop", zei van meet af aan dat het niks zou worden, omdat de ondergrond niet zou deugen. Uiteindelijk kreeg hij gelijk: het is ook niks geworden. De "Vereeniging Brummens IJclub" ging stil ter ziele na dit laatste initiatief. Zogezegd een kouwe afgang!

BRUMMEN, DORP VAN VILLA'S

Piet Willemsens, Brummen

Mensen die voor het eerst in Brummen komen, worden getroffen door de tientallen markante negentiende-eeuwse villa's die het onderhand zeer gemaltraiteerde dorp nog altijd sieren. Zowel burgers als gemeentelijke overheid hebben de laatste vijftig jaar er alles aan gedaan om het dorp in de vaart der volkeren op te stuwen – alles moest lelijk-modern! – maar gelukkig zijn de meeste villa's gebleven. Een ervan is Decima aan de Zutphensestraat, voorheen woning en kantoor van bekende garage Wahl. De familie heeft het bedrijf inmiddels afgestoten, maar de villa in eigendom gehouden. Later dit jaar gaat ook de garage weg, voor de familie Wahl een aanleiding om mij te vragen de geschiedenis van Decima op papier te zetten.

Boek

Later dit jaar zal er een aardig boekje over verschijnen, dat waarschijnlijk ook in de boekhandel te verkrijgen zal zijn.

Voor mij vormde het maandenlang aangenaam puzzelwerk naar de historie, waarvan ik hier slechts enkele hoofdlijnen zal vertellen.

Decima is omstreeks 1830 gebouwd door ene Pieter van Ouderen, die in Indië kennelijk veel geld had verdiend. Hij bouwde zich in Brummen een landhuis van bijna veertien meter hoog, exclusief het souterrain van twee meter. In totaal heeft Decima een inhoud die overeenkomt met acht gewone huizen, namelijk 4135 kubieke meter!

Je zou denken: in zo'n mooi huis blijf je heel je leven wonen, en je geeft het daarna door aan de volgende geslachten. Niks hoor, uit mijn onderzoek bij het kadaster blijkt dat Decima in de 170 jaar tijd vijftien eigenaren heeft gekend. Elk ervan woonde er slechts gemiddeld amper tien jaar in. Maar de meeste bewoners waren wel van illustere huize, bijvoorbeeld een medisch-dokter, een oud-resident uit Indie, een koopman/fabrikant uit Amsterdam, een barones enz.

Voor de oorlog werd Decima bewoond door baron Van Ittersum, die een heuse huisknecht in dienst had. Merkwaardig, maar in de herinnering van oude mensen heeft huisknecht Johan veel meer sporen achtergelaten dan zijn baron.

Om het verhaal van Decima rond te krijgen, heb ik flink aantal oude Brummenaren geïnterviewd, maar slechts tien ervan konden me reële informatie verstrekken. Het was een heel zoekwerk, waarbij ik mezelf geholpen had door een oproep in het Brummens Weekblad te plaatsen. In de zin van: wie kan mij nader informatie verschaffen over Decima? Iedereen weet nog dat huisknecht Johan zijn werk deed in een rood gestreept jasje, voorzien van een stropdas. Dat was in die dagen het uniform voor Nederlandse butlers! Nee hoor, hij at niet samen met de familie. Vergeet niet, Johan was maar huisknecht.

Rogge

Andere oude mensen uit het dorp weten nog dat de omgeving villa – nu volgebouwd – heel landelijk was; voor het huis groeide nog rogge! Achter de villa was een grote, parkachtige tuin, met veel vruchtbomen en een kas waarin exclusieve groenten en druiven werden gekweekt.

Zoals deftige villa's vaker bezaten, beschikte ook Decima over een eigen waterleiding. Daartoe stond op de zolder een reservoir van ongeveer 2500 liter inhoud, welke beneden in de kelder door de huisknecht moest

worden volgepompt. Urenlang was de man bezig met het zwaaien van een hendel! In Brummen kwam pas in 1945 waterleiding. De gewone man bezat vroeger een pomp, of ging op de markt het water halen, uit de dorpspomp die er nog staat.

Om het interieur van dit kostbare landhuis goed te beschrijven, heb ik de hulp ingeroepen van de bekende architect dr. Egbert Hoogenberk. Met hem heb ik een paar uur het huis doorgelopen. Nou, dan hoor je boeiende beschrijvingen, die het boek zijn terechtgekomen. Hoogenberk is *épris* van het monumentaal pand, dat tot de toptien landhuizen van Brummen behoort. In 1942 is er een einde aan de glorie van dit Decima, toen de Duitsers erin trokken. Van het kostbare meubilair is – via een omweg – alleen een zeldzaam mooie spiegel overgebleven. Na de oorlog heeft Decima jarenlang gediend als opvang voor de woningnood, waartoe het huis in vijf delen waren gesplitst. In 1950 werd Decima door Dirk Wahl gekocht, die het als een gewoon woonhuis inrichtte, en ernaast een forse garage zette.

Uitgebreid komen in het boek alle avonturen van het 170 jaar oude

Decima aan de orde, zoals de herkomst van de naam. Decima herinnert aan een schiereilandje in Japan, waarmee de Nederlanders twee eeuwen een exclusieve handel hebben gedreven. Tot 1854 heeft Japan zich altijd voor het buitenland afgesloten, behalve voor Nederland! Ook in dit opzicht zal de naam Decima dit jaar in de publiciteit komen, want in ons land wordt de 400 jaar oude relatie met Japan herdacht.

Het verhaal over de oude Brummense villa Decima moge als model dienen voor andere historische onderzoekers in het Marke-gebied. Overal bevinden zich monumentale gebouwen, die het waard zijn om nader bestudeerd te worden. Het kost enige moeite, maar het kan boeiende resultaten opleveren.

EERSTE BEWONER VAN HOENDERLO

J.K.van der Weel, Hoenderlo

Nu Hoenderloo tot het gebied behoort waarin de vereniging De Marke actief is, zal het u niet verwonderen dat ook uit die plaats in dit blad berichten zullen verschijnen. Onder u zijn er vast wel mensen, die hierin zijn geïnteresseerd, net als ik interesse heb in bijv. in Loenen het Lonapark of in Hall het Leusveld. Misschien een aansporing om daarover ook eens wat te schrijven ?

Hoenderloo behoort tot de gemeente Apeldoorn en ligt kadastraal gezien in de gemeente Beekbergen, in de secties F en G. Landelijk is het nu bekend als grenzend aan de Hoge Veluwe, als een dorp met vele campings, als het dorp met het lekkere (?) ijs en soms noemt een enkeling nog de naam Heldring.

Het is een dorp met weinig allure, op het oog een enclave in het bos dat het hele dorp omringt. Het is een jong dorp, want eerst in 1811 vond de eerste geboorte plaats: Willem van Burik. Hij zag het levenslicht op de 3^e van de sprokkelmaand (= februari) en wel bij de ouders Van Burik-van Arkhuizen aan de weg naar

Hoog-Buurlo. De Van Burikken waren de eerste bewoners, en niet Brinkenberg ! In 1814 werd in of bij Wageningen een tweeling geboren in het gezin Brinkenberg-van Dijk, in 1915 werd Gieb Brinkenberg in Hoenderloo geboren.

Dankzij de Kadastrale Atlas 1832, Beekbergen, kunnen we bepalen waar de Van Buriks woonden. Op sectie G, nr.143 lezen we dat (vader) Jacob een huis met schuur bezat, groot 180 m², waarvoor zij f 6 belasting betaalden. Het stuk sectie G van 125 – 163 was toen een gebied dat voor 76,4 % uit heide bestond en voor 23 % uit heide met struiken. Een gebied dus dat niet voor niets door mensen Ruimzicht werd genoemd. De huidige naam het Hoenderloose Bos werd eerst in 1874 door de toenmalige eigenaar Van Eeghen aan dat door hem beboste gebied gegeven.

Over hem en andere eigenaren is in het boekje De Hoge Veluwe in de 19^e eeuw veel te lezen. In een volgende uitgave van De Marke wil ik dat gebied nader met u bekijken.